asuvate mesipuude eest ja mis nüüd määratusti kõrgendati. Kogu kaubandus, peale kauplemise vaha, rasva ja raudriietega, kui ka maalt läbireisimine pidid vabalt lubatama; mingil tingimusel ei tohitud astuda liitu Poolaga. Selle hädaohuka lepingu ratifitseeris ordumeister ja siis, hoolimata Tartu ausa ja otsekohese bürgermeistri Johann Henki vastuseismisest, ka Tartu piiskopp, kellel küll olid teised kavatsused. Tartus saadi aru seisukorra tõsidusest, seda rohkem, et kõdunenud orduriigi alused vankusid, ja hakati end ette valmistama; muretseti kohale kahurid Amsterdamist, Danzigist ja Lüübekist, kuid palju kaugemale ei jõutudki, kuna muretu toomkapiitel ei tahtnud lubada maa-ala uusiks kindlustusiks. Kuid enesestmõistetavalt arvestati ka siin sama vähe, nagu kogu maalgi, oma jõudusid, otsiti abi aga välismailt. Tartu kui ka ta sõsarlinnad pöördusid Hansa poole. Ent siin avaldusidki senise kaubanduspolitika tulemused — abiotsimine jäi tagajärjetuks. Hansale tähendas see: kas Vene- või Liivimaa! Valiti Venemaa, seda enam, et Liivimaa linnad ei olnud, hoolimata äärmisest hädaohust, korduvalt peetud läbirääkimisil valmis mingisugusele järeleandmisele. Ei häbenetud isegi sõja puhkemisel toetamast sõjariistade ja laskemoonaga oma endise kaaslase vaenlast.

Nii algas katastroof üle kogu maa. Rahutegemise läbi Posvolis (1557. a.) murti leping venelastega ja samal ajal, kui Liivimaa saadikud kauplesid veel Moskvas usumaksu pärast, tormasid esimesed Vene sõjasalgad 1558. a. jaanuari lõpul maale sisse, esialgu küll vaid maakuulamise otstarbel, kuna aga süstemaatiline alistamis-sõjaretk algas alles kevadel. Oli käegakatsutavalt selge, et see sihitakse eeskätt Tartu vastu. Tartu piiskopp Hermann Wesel oli läkitanud Moskvasse saadiku ja näis kavatsevat lepingut venelastega omal algatusel sõlmida, — otsus, mille ta oli läbi arutanud ühiselt oma kantsleriga, silmas pidades seisukorra täielist lootusetust, juba 13. märtsiks Volmarisse kokkukutsutud linnadepäeval. 11. V. langes Narva, 29. VI. — peale 6-nädalast vastupanu Georg Üxkülli eestvõttel — Vastseliina, äraandmise tagajärjel, mille algatajaiks olnud, nagu näib, mõned lossis viibinud Tartu kodanikud. Kirepi juures olevast sõjalaagrist abi palunud ordumeistrit Wilhelm Fürstenbergi keeldus linn, kus just parajasti seisused viimast korda olid nõupidamisel, toetamast. Küll esineb bürgermeister Tönnis Tyle, veel vanade põhimõtete inimene, „üks vaga, aus ja kristlik mees", nagu teda iseloomustab kroonik, tulise kõnega ausa, vahva võitluse kasuks viimase võimaluseni, selgitab juuresolijaile võõra abi lootmise mõttetust, kuid ta jääb enamusele alla.

Paistab, et piiskopp Hermanni läbirääkimised ei saavutanud Moskvas rahuldavat tulemust, sest 5. VII. pakub ta oma piiskopkonda Holsteini hertsogile Magnusele. Kuid juba võetakse ootamatu kallaletungimisega ära Kastre (Warbeck), äärmine idapoolne tõkekindlustus Emajõel (võib-olla ka mõne Tartu kodaniku äraandmise tagajärjel?) ja ööl vastu 11. VII. algab linna pommitamine Ropka suunas visalt pealetungiva vaenlase poolt. Asi ei läinudki üldse korraliku ümberhaaramise ning piiramiseni. Fürstenberg läkitas küll saadikud, palus, et linn vastu paneks, ja lubas hoolt kanda linna vabastamise eest. Kuid linn oli täis ümberkaudse lausmaa põgenikke, elanikud olid meeleheitel ja kurnatud, pikad uhke ja külluslikku hüveolu aastad olid avaldanud hävitavat mõju. Linna käsutuses oli ainult pisut üle 140 liht-sõjamehe, nii et juba ette tuli kahelda energilises vastupanus. Pealegi tuli puudus laske- ning toidumoonast, ja müüristik oli sootuks korrast ära. Vähesed kindlustused, mis olid tehtud agulite lammutatud majade palgistikust just enne venelaste tulekut, ei etendanud mingisugust osa.